

HISTÒRIA DEL ZOO DE BARCELONA

ÍNDEX

- 03** Introducció
 - Antecedents dels zoos actuals
- 04** Els primers zoos moderns
 - Els inicis del Zoo de Barcelona
- 06** Les primeres instal·lacions
 - Les subhastes d'animals i la gossera
- 07** Noves adquisicions d'animals
 - Fins a la Primera Guerra Mundial
- 09** La Primera Guerra Mundial i els seus efectes
 - El zoo es fa de pagament i es reforça la seguretat
- 10** L'exposició internacional i les noves instal·lacions
- 11** La Guerra Civil i les seves conseqüències
 - La postguerra i la recuperació
- 12** Les "obres d'extensió i modernització"
 - Alguns "successos i anècdotes"
- 13** Antoni Jonch i l'ampliació del zoo
 - El centre d'ikunde i "floquet"
- 14** Els anys 60 i la "crisi" dels elefants
 - Els zoos s'organitzen i la creació de l'aquari
- 16** Antoni Jonch i els "turbulents" 70 en xifres
- 17** Els anys 80 i la fi del segle XX
- 19** L'actualitat
- 20** I a partir d'ara, quina serà la història?
- 21** Bibliografia

INTRODUCCIÓ

Des de l'antiguitat, les persones sempre hem estat en contacte amb els animals, com a font d'aliments i també com a "eines" de treball.

Aquest dossier té com a principal objectiu demostrar els canvis que ha experimentat el Zoo de Barcelona, des dels seus inicis i en funció de l'adaptació a cada època, però també els canvis que no ha experimentat encara i que són totalment necessaris.

Volem posar de manifest com en aquest "adaptar-se a l'època" s'ha passat per alt un fet fonamental: les teories de Charles Darwin han estat acceptades per tota la comunitat científica i, en conseqüència, ja sabem -els humans- que som animals i sabem que la resta d'animals també posseïxen (entre d'altres característiques) una enorme vida emocional, interessos propis i capacitat per a sentir, per diferenciar plaer de patiment.

Aquest fet, no menor, no sembla haver repercutit en casi cap de les explotacions a les que l'ésser humà ha confinat l'existència dels animals, i els zos no han estat una excepció.

En aquest document es respirarà el canvi i la quietud, quasi sense poder despendre's l'un de l'altra. La finalitat és conèixer la institució a través de la seva història perquè creiem que només així podrem imaginar el seu futur.

ANTECEDENTS DELS ZOOS ACTUALS

Des de l'antiguitat, les persones sempre hem estat en contacte amb els animals, bé com a font d'aliments i després de ser domesticats, també com a "eines" de treball.

Al fundar-se les primeres ciutats, tenir animals era un símbol de poder i els seus regals eren molt apreciats entre la noblesa.

Els sobirans d' **Assur** i **Nínive** van crear en els jardins dels seus palaus grans parcs zoològics. L'emperador xinès **Wu**, fundador de la dinastia Zhou, ja en posseïa un prop del palau imperial, als volts de 1150 a.C., així com l'emperador mexicà **Moctezuma**.

A l'Edat Mitjana, molts monestirs acollien en el seu claustre animals exòtics procedents de donatius.

A través de les grans expedicions geogràfiques, el comerç amb orient i el colonialisme van portar al nostre continent nombrosos exemplars exòtics que anaven a parar a col·leccions privades de persones adinerades, antecedents dels actuals parcs zoològics.

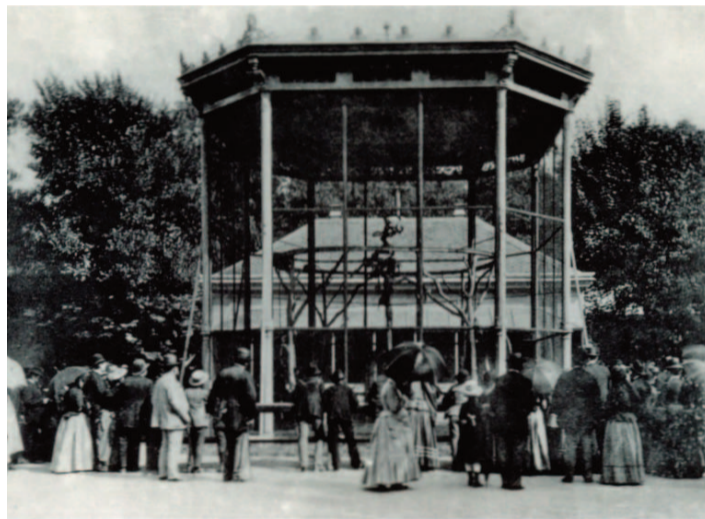
A València, Barcelona, Saragossa, Calatayud i Perpinyà, els reis catalanoaragonesos van crear les "cases dels lleons" sufragades per impostos dels habitants jueus dels calls.

A Barcelona, durant el segle XV, els animals s'allotjaven en una casa situada a la Baixada dels Lleons, l'actual Baixada de la Llibreteria. Entre 1652 i 1653, el virrei Joan d'Àustria va regalar a la ciutat tres tigres i una lleona.

La majoria dels grans parcs zoològics d'Europa i dels Estats Units van néixer a la segona meitat del segle XIX.

ELS PRIMERS ZOOS MODERNS

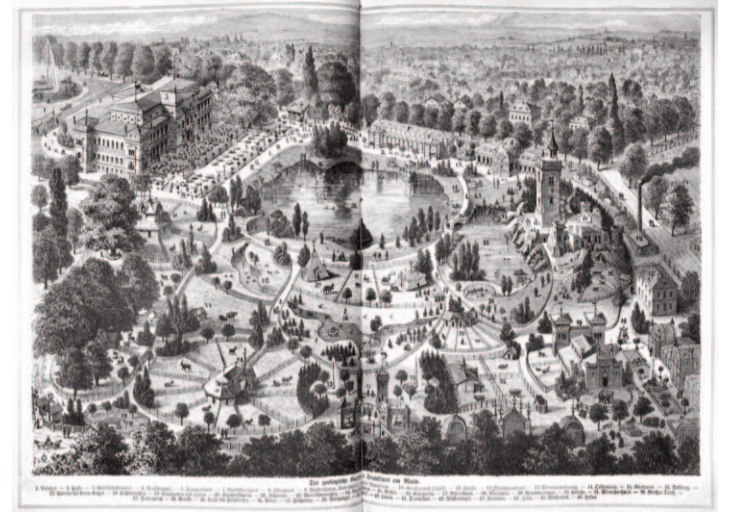
Els primers parcs zoològics moderns van ser la Casa Imperial de Feres establerta a Viena l'any 1752, oberta al públic l'any 1765, i el zoo, creat el 1793, en col·laboració amb el Jardí Botànic de París.

Primers zoos moderns.

La majoria dels grans parcs zoològics d'Europa i dels Estats Units van néixer a la segona meitat del segle XIX. El de Londres, l'any 1838 tenia més de mil espècies d'aus i mamífers. L'any 1858 es va crear el primer parc zoològic privat del món, a la ciutat de Frankfurt. Als Estats Units, el primer data de 1864, al Central Park de Nova York.

Karl Hagenbeck, ciutadà d'Hamburg, va ser domador de "feres" des de molt petit, mostrant-les per Europa i els Estats Units, i participant en nombroses expedicions de caça a l'Àfrica Equatorial, la qual cosa li va permetre reunir una de les millors col·leccions d'animals salvatges i crear una empresa dedi-

Parc zoològic privat a Frankfurt.

Karl Hagenbeck, domador de "feres"

cada a la seva venda, esdevenint la principal proveïdora dels parcs zoològics del món. Oferia antílops a 1.000 pessetes (6,01€), tigres a 3.000 (18,30€) i lleons fins a 4.000 (24,04€).

ELS INICIS DEL ZOO DE BARCELONA

Lluís Martí i Codolar, banquer barceloní de prestigi i soci fundador de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, als 22 anys d'edat (1865) va iniciar una col·lecció d'animals autòctons i exòtics que vivien a la seva finca agrícola de la Granja Vella, al districte d'Horta de Barcelona. Hi havia camells, antílops, óssos, lleons, una zebra, una girafa, un caïman i un elefant que es faria popular amb el nom de **l'Avi**.

La bancarrota de 1892 el va obligar a desprendre's de tots els animals entre els quals hi havia 41 mamífers, 117 aus, 1 ós rus i 1 elefant de l'Índia de 19 anys. Les despeses de manteniment anuals, comptant el jornal de dos operaris, eren entre 4.500 pessetes (27,046€) i 5.000 (30,05€).

L'Ajuntament de Barcelona va interessar-se per adquirir-los, amb la qual cosa el 13 d'abril de 1892 una comissió de la Junta Consultiva del Museu de Cièn-

cies Naturals i dels Jardins Zoològic i Botànic visita la finca Granja Vella i considera els animals aclimatats a l'hàbitat i se n'acorda la compra per 30.000 pessetes (180,30€) en el Ple municipal de 26 d'abril de 1892. L'acord el firmen l'alcalde **Manuel Porcar** i els presidents de les cambres de Foment, Hisenda i Governació. El 30 de maig era la data límit per traslladar els animals. Mentrestant, la seva manutenció va anar a càrrec de l'Ajuntament de Barcelona.

Espai Exposició Universal de 1888

Aprofitant uns dels recintes utilitzats per allotjar l'Exposició Universal de 1888, es va decidir el trasllat de la col·lecció al Parc de la Ciutadella, espai que l'alcalde d'aleshores, **Francesc Rius i Taulet**, va urbanitzar després de la demolició de l'antiga Ciutadella que fou creada per **Felipe V** a partir de la derrota catalana de 1714. Els treballs de condicionament es van iniciar el 19 de maig de 1892 i van durar cinc mesos. El 7 de juny següent, va ser nomenat responsable de la nova instal·lació de la col·lecció zoològica el notable taxidermista i veterinari **Francesc d'Assís Darder i Llimona**, convertint-se així en el primer director del parc, fins a la seva mort el 1918.

Francesc Rius i Taulet, alcalde de Barcelona al 1888

Francesc d'Assís Darder i Llimona aprofitava els seus viatges per Europa i el nord d'Àfrica per adquirir animals vius, alguns dels quals s'entregaven a Martí i Codolar. Aquest va ser el naixement de l'actual Parc Zoològic de Barcelona que va obrir-se al públic el 24 de setembre de 1892 (dia de la Mer-

Imatge Exposició Universal 1888

Parc de la Ciutadella

cè) amb menys de dues hectàrees de superfície. Inicialment, l'entrada al recinte era gratuïta i va tenir gran afluència per un públic que frisava per contemplar en persona tot allò que s'havia escrit sobre les instal·lacions i els seus exòtics animals.

L'actual Parc Zoològic de Barcelona que va obrir-se al públic el 24 de setembre de 1892

Una font de finançament habitual era la venda d'animals mitjançant subhastes públiques que tenien lloc als voltants del recinte.

LES PRIMERES INSTAL·LACIONS

El Parc Zoològic estava format per gàbies amb compartiments regulars, amb independència de l'envergadura del seus inquilins, i per recintes delimitats per tanques. Les instal·lacions eren antiestètiques i força desateses, amb moltes reixes i barrots, i els animals ficats en gàbies llòbregues i malsanes.

L'any 1894, l'arquitecte municipal **Pere Falqués i Urpí** fou l'encarregat de construir la "Casa dels Lleons", edifici d'obra vista que allotjava lleons adquirits al domador Beltrán, panteres, jaguars, pumes... Des de 1924 i després de diverses modificacions, va acollir-hi les dependències de la direcció del Parc i dels serveis administratius. En el mateix any, un domador de Manlleu ofereix al Parc una parella de lleons per 4.000 pessetes (24,04€).

El **Dr. Manuel Mir i Navarro**, catedràtic de Ciències Naturals de l'Institut d'Ensenyament de Secundària de Barcelona, es va encarregar de la distribució dels animals basada en funció dels "usos i costums" de

l'època, i com a resultat, l'any 1899 es van crear tres grans seccions:

-La dels primats, que també incloïa diversos tipus d'aus (la venda de gallines i els seus ous eren una font de finançament, a banda de la de postals).

-La d'ocells camallargs i palmípedes, amb instal·lacions annexes de caimans, cocodrils, armadillos, marmotes i porc-espins.

-La de camells, dromedaris, llames, cérvols, gaseles, cangurs, nyandús, estruços i, especialment, la de l'elefant anomenat l'Avi, el qual congregava la majoria dels visitants, (la relació amb els quals no sempre va ser cordial) i que s'alimentava habitualment dels trossos de pa que li donava el públic. Es té notícia d'anècdotes com la d'un individu que li va llençar una cigarreta encesa, i d'un altre que li va tirar una ampolla de vidre, provocant la fúria del paquiderm. L'Avi va morir el 1914.

LES SUBHASTES D'ANIMALS I LA GOSSERA

Una altra font de finançament habitual era la venda d'animals mitjançant subhastes públiques que tenien lloc als voltants del recinte.

En la que va tenir lloc el 24 de maig de 1896, es van subhastar 7 gossos danesos, 10 senglars, 2 cabres murcianes i nombroses aus, 150 dotzenes d'ous fecundats per covar, 4 jocs d'asta de cérvol i 15 ous d'estruç per adornar. A les subhastes del 22 i 29 de juliol de 1894 es van vendre 256 animals i la recaptació va ser de 1.015,25 pessetes (6.10€).

El 20 de desembre de 1896, es van subhastar 262 animals, entre els quals destaquen 2 gosses daneses tigrades de 4 mesos d'edat a 50 pessetes (0,30€) cadascuna, 1 euga navarresa de 7 anys a 150 pessetes (0,90€) i 6 senglars de 3 i 4 mesos a 15 pessetes "unitat" (0,09€).

El 24 de juliol de 1898 es van subhastar fins a 2 lleons adults anomenats "Bluton" i "Micci" per 10.000 pessetes els dos (60,10€), 3 lleons mascles de 3 mesos a 1.000 pessetes cadascun (6,01€) i 2 lleones de 4 mesos per 800 pessetes cadascuna (4,81€). També gossos, senglars, una lloba, xacals, cobais, cabres i 15 pots de 5 k de greix cadascun a 8 pessetes la unitat (0,05€), que s'extreia de les cavallerisses que se sacrificaven per alimentar les "feres".

L'any 1897 el Parc Zoològic va editar el primer catàleg amb una llista d'animals en venda que inclou mones (els qualifica com a "quadrúpedes") de 25 a 150 pessetes cadascun (0,15-0,90€), 14 lleons (3 mascles, 3 femelles i 8 cadells) entre 400 i 10.000 pessetes (2,40-60,10€), a més d'altres carnívors, gossos, remugants, paquiderms, rosegadors, marsupials i nombroses aus, rèptils i peixos.

Durant l'any econòmic 1895-1896, es van produir unes despeses totals de 24.711,88 pessetes (148,52€) en concepte de: neteja, higiene, alimentació, cavallerisses, despeses menors, adquisició d'exemplars, articles per vendre en els quioscos, adquisició de material per al servei infantil, conservació i establiment d'instal·lacions. Els ingressos totals van ser de 24.715,70 pessetes (148,54€) per la venda de panets, xocolata, refrescs, pells, ous, llet, exemplars, servei infantil i consignacions mensuals.

El Parc també tenia la seva pròpia gossera, inaugurada el desembre de 1897, amb un gran nombre de gossos de diferents races i procedències, destinats a l'exhibició, cria i millora de l'espècie.

Per evitar la proliferació a la ciutat de la compravenda ambulants de gossos, especialment a les Rambles, es va decidir que els dijous i diumenges, de 10

a 16 h, se celebrarien a la mateixa gossera mercats de compravenda. Els amos dels animals havien de ser-hi 30 minuts abans per tal de fixar preus, inscriure'ls al registre i prendre'n les dades. Al registrar-los, els amos rebien una xec-rebut i un número de contrasenya que tenien que presentar al retirar l'animal a la nit o en el moment de formalitzar-se'n la venda. Els gossos tenien que dur morrió, cadena i collar, i no s'admetien els que tenien ferides o estaven afectats per malalties contagioses. L'Ajuntament rebia el 10% de l'import de la venda i 2 pessetes (0,01€) per animal inscrit. Si l'amo no retirava l'animal no venut, s'entenia que renunciava a la seva propietat i quedava a disposició del Parc Zoològic.

També existia una mena de guarderia per a gossos, rebutjant-ne els menors d'un any, els malalts i el que

presentaven ferides o cicatrius produïdes per mossegada.

S'havien de pagar 2 pessetes (0,01€) en concepte de subscripció i reconeixement sanitari. Els preus per mensualitat de pensió depenien de la talla de l'animal: 20 pessetes (0,12€) per als grans, 15 (0,09€) per als mitjans i 10 (0,06€) per als petits. Les gosses prenyades pagaven el doble i els seus cadells tenien que ser retirats abans dels 4 mesos d'edat.

L'Ajuntament, en sessió del 27 d'octubre de 1897, va acordar la millora de les instal·lacions de la gossera i del recinte de les mones, cérvols i àguila per un import de 19.436 pessetes (116,81€), i la construcció d'una gàbia circular de 8 metres de diàmetre per acollir-hi els mones, per un import de 9.645 pessetes (57,97€).

El 1899, el tinent d'alcalde, va reclamar que s'acceleressin les obres de les noves instal·lacions ateses les deplorables instal·lacions on s'ubicaven els animals ferotges.

NOVES ADQUISICIONS D'ANIMALS

El juny de 1886, el diari "Le Petit Marsellais" va publicar la notícia que Francesc d'Assís Darder, director del Parc Zoològic de Barcelona, després de visitar diverses empreses de Marsella dedicades a la venda d'animals, va decidir adquirir 2 jaguars (mascle i femella), 2 pumes (recent arribats d'Amèrica del Sud), panteres de Cochinchina, hienes, óssos, cangurs australians, armadillos, agutís, porc espins, mones, 1 estruç del Senegal, cotorres, faisans, coloms i una enorme serp pitó procedent dels boscos d'Àfrica Equatorial.

Els animals els van traslladar amb en el vapor "Tortosa", tancats en 29 gàbies, i van arribar a Barcelona el 7 de juliol de 1896.

L'11 de desembre del mateix any, el Consistori va aprovar la construcció d'una "cabreria" per a 19 cabres: 15 de diferents regions d'Espanya i 4 de l'estranger.

El 1899, el tinent d'alcalde, en nom de la Comissió de Governació, va reclamar el president de la Comissió de Foment que s'acceleressin les obres de les noves instal·lacions ateses les deplorables i insegures instal·lacions on s'ubicaven des de feia anys i en caràcter provisional els animals ferotges. No seria fins al 14 d'abril de 1902 que aquests animals s'hi allotjarien definitivament.

FINS A LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL

La premsa de l'època es va fer ressò de nombroses morts d'animals per enverinaments produïts pel llançament de mistos.

En aquest sentit, Francesc d'Assís Darder constata en el seu informe oficial que durant una setmana posterior al dia de la inauguració van morir 4 flamencs i 1 cigne blanc.

La manutenció dels animals anava a càrrec d'una granja de cria porcina de Sant Andreu i d'una finca municipal de Sant Martí de Provençals que produïa farratge, tubèrculs i hortalisses. Els escorxadors també abastien al Parc Zoològic de despulles no aptes per al consum humà.

Una conseqüència de l'obertura del Parc, va ser la proliferació nocturna de centenars de gats i rates, atrets pels animals captius i els seus aliments. Va ser necessari reforçar la protecció d'algunes espècies amb tanques més segures.

Potenciar la faceta cultural i científica de la institució exigia la participació de diverses entitats ciutadanes. D'aquesta manera va sorgir la Junta Tècnica del Museu de Ciències Naturals i Jardins Zoològic i Botànic. El 21 de desembre de 1893 va tenir lloc la primera sessió de la Junta, encarregada de gestionar el funcionament i garantir el caràcter científic d'aquests centres municipals. El 1897 publica el primer catàleg del Parc Zoològic amb una relació completa dels ani-

L'inventari
de 1917
recull 111
instal·lacions,
40 de les quals
estaven
dedicades a
mamífers.

mals que formaven la col·lecció, indicant-hi el preu de cada espècie, el qual variava segons l'edat, les seves condicions i l'estació de l'any. Així, les subhastes de primavera i de tardor s'omplien d'excedents d'animals a causa de la proliferació de les cries.

El 22 de març de 1906, durant el mandat de l'alcalde **Domènec Joan Sanlleu** i sota la seva presidència, aquesta Junta va ser substituïda per la Junta de Ciències Naturals i el Parc Zoològic va quedar sota la seva jurisdicció. La nova Junta tenia competències per autoritzar les vendes i compres d'animals, i fixar les assignacions econòmiques per gestionar-ho. El 1907 va publicar un informe que especificava que s'havien recaptat 8.500 pessetes (51,09€), de les quals 788 (4,74€) corresponien a subhastes. El 1911, la recaptació total havia abaixat a poc més de 2.000 pessetes (12,02€).

Els robatoris nocturns en aquells temps eren habituals, bàsicament de gallines, oques i cignes. La manca d'una tanca perimetral i de llum elèctrica els facilitava.

El 21 de febrer de 1901, la Junta de Ciències Naturals, a petició de Francesc d'Assís Darder, va inaugurar a la cascada del Parc de la Ciutadella un laboratori dedicat a la cria de peixos, depenent del Parc Zoològic, que assegurava la incubació de 50.000 ous fecundats cada 15 dies, amb la finalitat de repoblar els rius de Catalunya. En aquest sentit, el 1910 es van lliurar 45.000 peixos a diferents entitats públiques i privades. Més tard, també es va crear un laboratori d'incubació artificial avícola.

El 1914, quan mor l'Avi, l'únic elefant del Parc Zoològic, es mantenen converses amb un tractant en animals d'Hamburg per a l'adquisició d'un elefant indi.

El 1912, **Mulev Hafid**, virrei del Marroc, es va veure obligat a abdicar a favor de seu germà. Després d'una sèrie de vicissituds, es va instal·lar a Barcelona i el 1915 va regalar a la ciutat "**Júlia**", un jove elefant que seria l'animal més carismàtic del Parc fins a la seva mort durant la Guerra Civil, el 1938.

Els mètodes d'ampliació de la col·lecció d'animals eren diversos. Per exemple, el 1912 es van obtenir llebres a canvi d'un tigre, i altres animals intercanviats per pells i "altres desferres". Però la forma més habitual d'obtenir nous exemplars era mitjançant la compra en els mercats europeus o en el Nord d'Àfrica. El 1908, la Junta de Ciències Naturals va autoritzar en Francesc d'Assís Darder per viatjar a Argèlia i comprar 5 dromedaris ensinistrats i "alguns ruquets". El motiu de la compra d'aquests animals ensinistrats era la d'oferir un altre atractiu al Parc Zoològic, pas-

sejant els infants damunt des seus llocs tal com van fer les nétes del general Franco.

El nombre d'exemplars va passar de 150, el 1892, a 600, de 139 espècies, el 1909. El 1907, davant de cada instal·lació es van col·locar uns cartells indicant el nom científic de cada espècie, el vulgar en castellà i català, i el lloc de procedència.

L'Ajuntament de Barcelona tenia concedida la llicència d'ocupació en el recinte del Parc de la Ciutadella a l'empresa Saturno Park, la qual organitzava balls de saló en sessions de tarda i nit. La nit del 25 de juliol de 1912, com a colofó a una festa, es va fer un castell de focs artificials que, degut al soroll i la llum, va provocar una autèntica estampida entre els animals del Parc Zoològic. Una estruç va fugir del Parc i va "aterrar" a la festa, arremetent contra un emplet de l'empresa, destrossant-li la roba i deixant-lo nu. Arran de l'incident, l'aleshores alcalde de la ciutat **Salvador Sarrià Torrents**, va prohibir el llançament de coets artificials.

El gener de 1917, la Mancomunitat de Catalunya -establerta el 1914 i presidida per **Enric Prat de la Riba** i que agrupava els serveis i recursos de les quatre diputacions catalanes-, s'incorpora a la Junta de Ciències Naturals per acord entre l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona. El 1923, després del cop d'Estat del general **Primo de Rivera**, deixa de funcionar, s'hi incorporen canvis substancials i s'inaugura el Museu de Ciències Naturals.

Anteriorment, el 1916, es van destinar 31.500 pessetes (189,32€) per renovar les deteriorades instal·lacions del Parc Zoològic, i assegurar una separació física adequada entre visitants i animals per evitar els constants atemptats als quals van ser sotmesos els darrers anys, com el cas de la pantera que va aparèixer lligada als barrots de la seva gàbia.

L'inventari de 1917 recull l'existència de 111 instal·lacions, 40 de les quals estaven dedicades a mamífers característics de les grans col·leccions zoològiques. Aquest mateix any va morir Francesc d'Assís Darder a causa d'una mossegada d'una serp. El seu fill, **Jeroni Darder**, el va succeir en el càrrec de director del Parc Zoològic. **Pere Màrtir Rossell i Vilà**, veterinari i professor de l'Escola Superior d'Agricultura, va ser nomenat conservador del Parc amb la condició que els càrrecs d'ambdós fossin substituïts mútuament, intercanviant les seves funcions i actuant en col·laboració.

El 1918, la plantilla del Parc estava formada per un director, un conservador, un regent (per al vivari), un auxiliar, dos capatassos i setze mossos.

La manca de recursos econòmics, el deteriorament i envelliment de les instal·lacions i l'escassetat d'espai van fer que la Junta es plantegés crear un nou parc zoològic.

LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL I ELS SEUS EFECTES

La Primera Guerra Mundial priva el Parc Zoològic dels seus proveïdors habituals d'animals, i l'envelliment i la consanguinitat de la seva població fan difícil la reproducció dels seus individus. Els rosegadors i els ocells segueixen proliferant, però ells sols no poden mantenir la imatge del Parc, cada cop més deteriorada.

El pressupost que el 1918 la Junta va destinar per al manteniment del Parc, va ser de 20.000 pessetes (120,20€), i les despeses previstes només per a la manutenció ascendien a 24.000 pessetes (144,24€), principalment per l'augment del preu de

la carn de cavall, aliment bàsic dels carnívors. En aquell any, els animals del Parc van consumir 236 cavalls.

La manca de recursos econòmics, el deteriorament i envelliment de les instal·lacions i l'escassetat d'espai, entre altres motius, van fer que la Junta es plantegés crear un nou parc zoològic, en un altre indret. El més adient era el Turó d'en Falcó (actual Creueta del Coll), però l'envergadura del projecte va desanimar els seus promotors i no va passar de ser una de les múltiples propostes que se succeïrien durant els anys 20 i 30 del segle XX.

EL ZOO ES FA DE PAGAMENT I ES REFORÇA LA SEGURETAT

El 1927, la Junta, activa però minvada de facultats pel cop d'Estat del general Primo de Rivera, va decidir tancar el perímetre del recinte a fi de cobrar entrada als visitants i garantir un millor descans als animals, la qual cosa implicava "suprimir la multitud de malintencionats que passen el seus ocis excitant els exemplars". Tant és així, que el 1925 l'Ajuntament de Barcelona va autoritzar els treballadors del Parc a detenir i entregar a la Guàrdia Urbana els individus que agredien els animals o a les instal·lacions, i shi va incrementar la vigilància nocturna per evitar els robatoris constants.

Finalitzades les obres el 17 d'abril, es van estrenar les noves taquilles i posar a la venda les entrades a

25 cèntims de pesseta (0,01€). Les cadires de lloguer es van substituir per bancs públics. El tancament comptable de 1928 mostra un balanç positiu de 4.357,96 pessetes (26,19€). La venda de menjar per als coloms i de pa per als animals del Parc, va passar de ser exclusiva d'adjudicatariis a ser gestionada pel propi Parc.

Així mateix es va començar a incentivar l'intercanvi d'animals amb altres zoològics per evitar la consanguinitat. El 1926, el zoo de Barcelona va entregar al de Madrid un lleó adult i a canvi va rebre una lleona en edat fèrtil. El 1925, s'adquireixen un ós blanc, i el 1928, el rei **Alfons XIII** va obsequiar un grup de camells.

L'EXPOSICIÓ INTERNACIONAL I LES NOVES INSTAL·LACIONS

Imatge Exposició Universal de 1929 a Barcelona

Aprofitant l'Exposició Universal de 1929, la Junta de Ciències Naturals es va plantejar la possibilitat d'ampliar les instal·lacions del Parc Zoològic

Aprofitant l'Exposició Universal de 1929 a la muntanya de Montjuïc i en el context de les millores que es feien a la ciutat, la Junta de Ciències Naturals es va plantejar la possibilitat d'ampliar les instal·lacions del Parc Zoològic en direcció al mar, fins a ocupar l'espai ocupat actualment, canviant el nom per el de Jardí Zoològic i reduint l'excessiu nombre d'aus, la venda de les quals ja no era imprescindible per al manteniment de les instal·lació.

Per motius tècnics i econòmics i per limitacions d'espai, es va desestimar la possibilitat d'adequar els diferents recintes a l'hàbitat de cadascuna de les espècies.

El projecte de **Rossell i Darder** s'inclinava per instal·lacions senzilles i de dimensions reduïdes que reunissin les condicions indispensables bàsiques de les diferents espècies, i projectava la instal·lació d'un nou aquari que incloïa un terrari amb instal·lacions exteriors per a óssos blancs i foques. La precipitada i deficient construcció de l'aquari i del terrari va suposar el 1931 la mort de nombrosos peixos, 3 boes i 1 iguana, entre altres animals.

Per cobrir les despeses derivades d'aquesta reforma i el pagament a proveïdors, es va duplicar el preu de l'entrada, tot i que no va evitar que el balanç comptable fos deficitari, situació que arrossegaria fins l'any 1937.

Durant l'any 1931, sent director del **Parc Pere Màrtir Rossell i Vilà**, que moriria dos anys més tard, les cròniques recollides per **Bernat Montsià** expliquen que les cacatues malaies, australianes i filipines i un simi del Congo eren encadenats i privats de moviment. Que el públic acostumava a escopir els lleons per provocar-los una actitud més agitada i els llençaven mistos encesos a les melenes provocant-los "incendis". L'habitual llançament d'objectes als simis i la possibilitat de contemplar la melancolia d'una femella de puma per la mort del seu company. Que una parella de tigres de Sumatra, ingressats durant l'Exposició Universal, va menjar-se a dos dels seus cadells, una situació que es va repetir amb uns óssos blancs i unes panteres negres.

Les cròniques informaven que la col·lecció d'animals

comptava amb dos lleopards provinents d'Abissínia i Congo i d'una elefanta anomenada **Julietta** a la qual el públic llençava monedes que ella entregava al guàrdia a canvi de carxofes. Altres visitants compraven peix per llençar-lo a les morses.

També informaven de l'existència de 3 lèmurs procedents de Madagascar i de 4 óssos blancs recuperats d'un circ, que l'orangutan femella **Zizi** mor al negar-se a menjar mentre li sortien les dents, i que per promocionar el Parc es decideix que, com a reclam publicitari, els dromedaris passegin pels carrers de Barcelona.

El 1930, l'alcaldia va prohibir la pràctica de donar animals vius com a aliment a les serps en presència del públic, un espectacle que atreïa una morbosa concurrència.

Després de la mort de Pere Màrtir i de nombroses discrepàncies sobre els criteris exigibles per ser candidat a director del Parc Zoològic i de l'aquari, el gener de 1934 en surt elegit Ignasi de Segarra i es va potenciar la labor investigadora sense menysprear l'exhibició de les espècies i de les races autòctones.

L'economia del Parc seguia sent deficitària, amb un deute de 190.000 pessetes (1.141,93€). Per atraure més públic, **Ignasi de Segarra** decideix la compra de dos parells d'animals exòtics: girafes i hipopòtams.

El 1933 finalment es va desestimar la decisió de traslladar les instal·lacions del Parc Zoològic a la muntanya de Montjuïc pel cost econòmic no assumible, i es va ajornar indefinidament. Mentre, les instal·lacions es deterioraven, la qual cosa va donar lloc a que el 21 de desembre de 1935, un lleopard s'escapés perforant el sostre de la seva gàbia. Es va trigar un dia a retornar-lo al Parc.

En aquell aleshores, el Parc ja el visitaven escolars. El 1933 el van visitar gairebé 14.000, i el 1935 en van ser 35.000 amb la posada en marxa de les visites "didàctiques" els diumenges al matí.

També era habitual la presència de domadors que oferien espectacles, com els 14 tigres del domador **Mathies**, la qual cosa incrementava l'afluència de públic.

El maig de 1936, un bilbaí, **Bonifacio López**, va regalar 3 lleons i al juliol de mateix any va néixer un hipopòtam.

El juliol de 1937 s'hi va introduir el servei infantil de ponis.

El 1937, la situació econòmica del Parc Zoològic era desastrosa a causa de la poca aflluència de públic.

LA GUERRA CIVIL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES

Durant la Guerra Civil, la zona entre la Gran Via i el port, on se situava el Parc Zoològic, va ser durament castigada pels bombardejos. Malgrat les dures condicions de vida dels animals del Parc, es van produir dos naixements de girafes (una va morir un any més tard) i un hipopòtam. Tanmateix, l'escassetat d'aliments produïa que la mort d'animals per desnutrició fos un fet habitual com va passar amb l'elefanta Júlia que va morir el 13 d'agost 1938, després de 23 anys de captiveri.

Ignasi de Segarra fugí a França i el substituïa provisionalment en el seu càrrec **Antoni Gispert i Vila**.

El 1937, la situació econòmica del Parc Zoològic era desastrosa a causa de la poca aflluència de públic i també perquè l'Ajuntament havia deixat de pagar les seves assignacions.

L'11 de febrer de 1938, es va deixar de subministrar definitivament llet als animals, causant la mort d'una girafa gestant. La manca de proveïment de carn va provocar, entre l'1 d'abril i el 4 de juliol de 1938, la mort de 3 tigres, 3 lleons, 1 dromedari recent nascut i 2 panteres negres. Mesos més tard, van morir, entre altres animals, 1 hipopòtam i 1 ós blanc per una dieta inadequada i insuficient.

Els bombardejos van causar la mort de més animals, entre els quals destaquen 1 nyandú, 1 porc espí, 1 lleó, 1 cangur, 1 dromedari i 1 ós blanc. Per altra banda, van destruir la instal·lació dels simis, els murs exteriors, les dependències de la direcció del Parc i la taquilla.

L'entrada de les tropes franquistes a Barcelona, el 26 de gener de 1939, les instal·lacions estaven pràcticament en ruïnes. Tanmateix, en elles romanien gairebé 300 animals, entre els que es comptaven óssos, hipopòtams, cangurs, cérvols, 1 dromedari i aus.

Acabada la guerra, Ignasi de Segarra va recuperar la direcció del Parc i de l'aquari, morint poc després.

L'estat dels pocs animals que hi quedaven i de les instal·lacions era tan desastrosa que per poc no es va posar a la venda. El 1940, l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona decideixen la dissolució de la Junta de Ciències Naturals, que presidia **Tomàs Carreras i Artau**, i la municipalització dels serveis que gestionaven. La direcció del Parc Zoològic la va assumir interinament el veterinari municipal **Antoni Riera i Adroher** fins que es va jubilar l'any 1953.

LA POSTGUERRA I LA RECUPERACIÓ

Durant els anys de la postguerra, la vida en el Parc Zoològic minvava sense remei a causa del poc interès de les autoritats locals per les dures condicions de vida de l'època.

El 1941 va néixer l'Institut Municipal de Ciències Naturals que dirigia el **doctor Pardillo** fins al 1954, any en què es va jubilar. En aquella època, es van reparar els danys causats per la guerra i l'any 1942 l'aquari va obrir-se de nou al públic.

El 1944, es va adquirir un nou elefant, "**Perla**", que va morir 9 anys més tard per una úlcera d'estómac. El caràcter carismàtic d'aquesta espècie va fer que el 1953 s'adquirís l'elefant "**Turquesa**" provinent

d'un circ que actuava a la ciutat, a canvi de 4 lleons. El seu estat era tan precari que va morir al cap d'una setmana.

Poc a poc el Parc s'anava recuperant i el 1951 es van recaptar 668.000 pessetes (4.007,92€). L'entrada al recinte costava 1 pesseta (0,01€).

El 1951 es crea l'Associació d'Amics del Parc Zoològic que pretenia, davant de les autoritats i l'opinió pública, la recuperació de la institució. La Junta es va constituir el 1954 amb el **doctor Ignasi Barraquer** de president, però va perdre la seva efectivitat a causa de la creació excessiva de càrrecs directius.

LES “OBRES D’EXTENSIÓ I MODERNITZACIÓ”

De 1953 fins a 1963, **Joan Plana Rubí** es va fer càrrec de la direcció del Parc Zoològic en substitució d’Antoni Riera Adroher. L’any 1956, va descartar el trasllat de les instal·lacions del Parc al de Montjuïc, tot proposant-ne la millora i ampliació a les quals es van oposar, entre altres, el **baró de Viver** i **Josep Ma. Pi i Sunyer**, que no volien reduir les del Parc de la Ciutadella.

Finalment, el ple municipal va aprovar una reforma integral nomenada “Obres d’Extensió i Modernització del Parc Zoològic de Barcelona”, impulsada pel tinent d’alcalde **doctor Luís Rosal Catarineu**, que va

representar un desemborsament de més de 40 milions de pessetes (240.404,84€) i amb un període d’execució de les obres que comprenia 20 anys (des del 1956 fins al 1976). El projecte proposava la creació de tres noves instal·lacions per als óssos, lleons i falcons, per tal de substituir les reixes de seguretat per una fossa.

A partir d’aleshores i amb **Josep Ma. de Porcioles i Colomer** d’alcalde, es van incentivar les millores i es va apostar per una revalorització del Parc Zoològic, considerat com un dels elements substancials de la ciutat.

ALGUNS “SUCCESSOS I ANÈCDOTES

L’escriptor **Juan Vidal Salvó** va descriure fets ocorreguts al Parc Zoològic a finals de 1950 i començaments de 1960, com per exemple, que un bisó europeu va morir al poc de nàixer o que la lleona **Mora** se la va separar del seu company **Romero** i obligar a conviure amb un tigre en un intent fallit de crear un híbrid.

També explica que a la fossa dels lleons hi havia 13 exemplars joves nascuts al Parc, que cadascun menjava 8 k diaris de carn de cavall, i que un dia a la setmana se’ls purgava ingerint un conill i una gallina vius. Que l’únic rinoceront femella del Parc, **Popo**, de 3 anys d’edat, menjava uns 100 k diaris d’aliments, i que només d’hipopòtams només n’hi havia dos d’uns 3 anys d’edat, de guepards també dos, un tigre de Bengala d’edat avançada i tres tortugues gegants procedents de Madagascar.

També relata altres fets com que per la negligència d’un cuidador una pantera va atacar un puma femella degollant-la, que un toro blau va atacar una femella malferint-la de gravetat al ventre, que un ós americà mascle (baribal) va trossejar una femella amb la que compartia la gàbia i mesos més tard va atacar-ne una altra causant-li la mort.

Vidal ressenyava que la quantitat de llops i xacals disminuïa a causa de les freqüents baralles pel menjar.

També escrivia sobre l’existència d’un quiròfan on, per motius estètics, van implantar un ull de vidre a una gasela. Les freqüents lluites i baralles entre els animals els provocaven ferides que es tractaven al quiròfan, així com les xacres estomacals produïdes per la ingesta d’aliments inapropiats i altres productes que els llençaven els visitants. Així van morir força animals com ara un gibons que van menjar els cacauets que els van llençar. Pel quiròfan passaven felins, titis de Guinea i elefants afectats d’enteritis i gastritis, ximpanzés amb afecció de les vies respiratòries produïda pels canvis de temperatura o corrents d’aire, foques amb alteracions intestinals, cadells de lleó amb broncoenteritis i problemes causats per paràsits intestinals que afectaven també a gairebé totes les espècies.

Segons Vidal, un dels ximpanzés tenia passió pel tabac per rebutjava el ros, fumava com una persona, amb parsimònia i apurant la cigarreta. Explica que les habituals barres de ferro que tenien els elefants índics, van ser substituïdes per fileres de pues de ferro posades al terra perquè els elefants no sortissin del seu espai. Segons una altra informació explica que els gorilles, propensos a malalties de les vies respiratòries, són animals de difícil aclimatació per la qual cosa la seva existència en els zòos és molt escassa, assolint als mercats de “feres” preus elevadíssims. En aquell aleshores “**Congo**” era l’únic goril·la de Parc Zoològic de Barcelona.

L’escriptor
Juan Vidal Salvó
va descriure fets
ocorreguts al
Parc Zoològic a
finals de 1950 i
començaments
de 1960

ANTONI JONCH I L'AMPLIACIÓ DEL ZOO

El 1959 es va crear el Servei Municipal de Parc Zoològic. El seu Consell d'Administració el formava un president (l'alcalde de la ciutat, Josep Ma.de Porcioletes), un gerent (**Antoni Jonch i Cuspinera**), cinc regidors i quatre tècnics.

Antoni Jonch en va ser gerent fins al 1968, quan el Parc Zoològic es va integrar al Servei Municipal de Parcs i Jardins. Entre els anys 1955 i 1985 va ser el director del Parc, i va ser durant el seu mandat quan el zoo es va anar ampliant: passa de les 2.7 hectàre-

es de superfície que tenia el 1956, a 10 durant 1958, i a 12 el 1963.

Una prova de l'interès lúdic i social del zoo és la que esdevingué el 1959: l'empresa Coca-Cola va instal·lar dins del Parc Zoològic el seu propi quiosc, i es crea l'autotren de la casa Barcino per passejar els visitants per tot el recinte, activitat que també es podia fer damunt d'un camell pel preu de 6 pessetes (0,04€) o d'un ase per 3 pessetes (0,02€).

EL CENTRE D'IKUNDE I "FLOQUET"

Entre els anys 1956 i 1964, es renoven gairebé totes les instal·lacions antigues i se'n creen de noves per acollir els exemplars recent arribats.

D'aquesta manera, el nombre d'animals de 1955 i el de 1964 és el següent:

- Mamífers, de 114 a 597.
- Aus, de 300 a 1.576.
- Rèptils, de 19 a 324.
- Amfibis, de cap a 131.
- Peixos, de 71 a 2.443.

Molts d'ells eren procedents del Centre d'Adaptació i Experimentació Animal d'Ikundu, a Guinea Equatorial, en aquella època colònia espanyola. Aquest centre va ser creat el 1959 i un dels seus habituals proveïdors d'animals era l'aventurer barceloní Lluís de Lassaletta, que havia fet de la captura d'animals vius la seva professió. El zoològic de Barcelona va arribar a pagar-li 900.000 pessetes (5.409,11€) per

les seves entregues.

D'aquest centre procedia el famós "Floquet de Neu", únic goril·la albi conegut. Un agricultor que treballava esporàdicament en el centre, va matar un goril·la femella que s'infiltrava periòdicament a les seves collites de bananes i cafè. Al costat del cadàver va trobar un petit goril·la blanc que va mantenir ocult a casa seva durant quatre dies, fins que el va entregar en Jordi Sabater, director de centre de Ikundu a canvi d'11.500 pessetes (69,12€).

No feia ni dos mesos que va ser capturat, va ser traslladat a Barcelona (any 1966) on va conviure durant onze mesos amb el veterinari de Parc Zoològic, Romà Luera i la seva esposa, a casa d'ells. Se'l va reconèixer una marcada fofòbia i cert grau de sordesa i miopia. Va tenir 21 descendents, cap d'ells amb les seves característiques especials.

El 1969 el centre d'Ikundu va tancar definitivament les seves instal·lacions.

Entre els anys
1956 i 1964,
es renoven
gairebé totes les
instal·lacions
antigues i se'n
creen de noves
per acollir els
exemplars
recent arribats.

El 1962,
3 milions de
persones van
visitar el Parc
Zoològic, encara
que només 1
milió ho va fer
mitjançant el
pagament de
l'entrada.

ELS ANYS 60 I LA "CRISI" DELS ELEFANTS

El 1962, 3 milions de persones van visitar el Parc Zoològic, encara que només 1 milió ho va fer mitjançant el pagament de l'entrada. Van augmentar els ingressos però també les despeses de manutenció, les quals en un sol any (1963-1964) van passar de 2.400.000 pessetes (14.424,29€) a més de 3.000.000 (18.030,36€).

Per fer front a aquestes despeses, l'1 de juny de 1964 es decideix apujar el preu de l'entrada: de 5 pessetes (0,03€) passa a 10 (0,06€).

Dos dies després de la visita al Parc de general **Franco**, el 18 de maig de 1968, va morir un elefant i a l'endemà un altre anomenat "**Kika**" que havia viscut en el Parc durant 14 mesos. Sembla ser que van morir enverinats.

Dos anys abans, havien mort enverinats una llama, un toro, un camell i les elefantes "**Noia**" (procedent d'un circ) i "**Linda**" (donació de **Francesc Vilardell**, propietari d'uns famosos magatzems), sense conèixer-se el motiu de les defuncions, malgrat les múlti-

ples sospites i conjectures.

El 1960 van arribar al zoo dos noves femelles d'elefant, intercanviades per dues cries de goril·la a la casa Ruhe d'Alemanya. Les dues elefantes van morir el 1965: la "**Nina**" per un empatax de la gran quantitat de llaminadures que li llençava el públic, i la "**Paquita**" a causa d'un decúbit. Tenia el fèmur trencat i mal soldat, i devia dormir sempre de peu. Un dia va caure i mai més no es va aixecar.

Entre 1961 i 1972, van arribar al Parc 3 elefants africans i 2 asiàtics. Una de les elefantes africanes, "**Baldufa**" va morir el 1972, després de 6 anys de viure al zoo. L'altra elefanta africana, provinent de Moçambic, cedida pel rei **Joan Carles I**, va morir el 1974 per una torsió intestinal, després de 7 anys d'estància al Parc.

El 1971, el pintor **Salvador Dalí** va donar un nou elefant al zoo de Barcelona, en "**Surus**", que vivia a la seva residència empordanesa des de 1967.

ELS ZOOS S'ORGANITZEN I LA CREACIÓ DE L'AQUARI

El 1961 es va crear la Federació Iberoamericana de Parcs Zoològics, la Secretaria General de la qual es va establir amb caràcter permanent a Barcelona. Aquesta Federació va ser substituïda per la Unió Ibèrica de Zoos el 1972, l'any de la seva fundació.

El 1962, representants del Parc Zoològic de Barcelona es van traslladar al Seaquarium de Miami per tanjear les possibilitats de crear-ne un similar a Barcelona.

El 1964, el doctor en arquitectura Antoni M. Ribera Clavillé, presenta el projecte definitiu, immediatament s'aprova i licita. Es construeix entre 1964 i 1968. Inclou pavellons, un tancat per a l'hivern amb grades per veure l'espectacle, mostrant els dofins fent exercicis de capacitació, i un altre obert circular amb un gran tanc central amb capacitat per a 2 milions de litres d'aigua on, des de 1983, passaria els seus anys de captiveri la malauradament orca "**Ulisses**", i tres plantes al voltant dedicades a l'exhibició de peixos. Després dels nombrosos endarreriments en la seva construcció, va ser inaugurat dos anys més tard pel general Franco durant la seva segona visita al Parc.

Tanmateix, la inauguració definitiva es va celebrar el dia de la Mercè de l'any 1968. Tot i així, dues instal·lacions quedaven pendents de construcció: el Terrari i l'Aviari, que van ser inaugurats el juliol de 1972.

Aviari del Zoo de Barcelona a l'actualitat

El 1967 es va celebrar a Barcelona el XXII Congrés de la Unió Internacional de Directors de Parcs Zoològics, amb l'assistència de 60 directius d'aquestes instal·lacions.

El Parc Zoològic va organitzar durant els anys 1966, 1967 i 1968 tres safaris fotogràfics a l'Àfrica Oriental. En l'últim va participar un jove aficionat a la naturalesa anomenat Félix Rodríguez de la Fuente.

Un assaig de 1968 d'una estudiant de Ciències Biològiques de la Universitat de Barcelona titulat "Estudi crític de les actuals instal·lacions per a primats en el Parc Zoològic de Barcelona", dona interessants dades demostratives de les deficientes instal·lacions que

allotgen a aquests animals, informant que quant més intel·ligent és l'animal més li afectarà negativament el captiveri, patint una sèrie d'inconvenients que poden arribar a acabar amb la seva vida o alterar el seu comportament.

Entre aquestes alteracions destaquen: la soledat, l'hipersexualitat, l'homosexualitat, l'autoerotisme, el temor a l'home i a altres animals, la jerarquia i la territorialitat extremes.

Un resum d'aquest assaig:

Un assaig de 1968 dona interessants dades demostratives de les deficientes instal·lacions que allotgen a aquests animals.

El cas del temor als humans s'accentua severament amb la proximitat del veterinari, reconeixent-lo immediatament i posant-se frenètics amb la seva mera presència, podent comprovar que els seus nivells d'estrès, por, angouxa i ansietat es tornen excessivament elevats.

En espècies com els gibons o altres primats més tímids, la presència de públic representa un motiu acusat de temor equiparable a la por a ser atacat en el seu hàbitat, així com també temen que les mones d'una altra espècie s'escapin i els facin mal.

En un parc zoològic coexisteixen espècies que són enemigues naturals de manera que si un animal, des de la seva gàbia, sent diversos cops al dia el bram d'un lleó o ensuma a qualsevol altre enemic natural, es desencadena un nerviosisme impossible de calmar.

És imprescindible tenir en compte que si s'ajunten a dues espècies i una d'elles és més forta que l'altra, ja no coexistiran en jerarquia, sinó en dictadura.

En el cas de la soledat, els animals perden la gana, sent necessari distreure'ls amb jocs i donar-los medicaments o vitamines per obrirlos-hi.

Quant a l'atmosfera, si no és suficientment humida, dificulta la respiració dels animals. Un altre perill sol ser la manca d'aixopluc ben resguardat del vent, altrament els animals passen fred i els pot arribar a molestar en les seves evolucions.

La neteja de les instal·lacions on són els animals es fa a primera hora del matí perquè hi ha menys públic, i s'utilitza una mànega d'on l'aigua surt a una pressió adient per empènyer la brutícia. Aquesta acció refreda l'ambient en una de les hores més fredes del dia, posant les mones en alerta dia rere dia, avisant-se mútuament amb els seus udols.

Un dels defectes de les instal·lacions és que reuneix un nombre massa elevat de primats en el mateix tancat. De fet, l'actual instal·lació des mandrils no és la més adequada pels seus barrots, ja que quan els animals es posen furiosos els usen per moure'ls, estressant-se ells mateixos i la resta.

L'orangutan mostra clars símptomes de melancolia, motivada, per un costat, per la seva soledat i, per l'altre, per la seva incapacitat d'exercitar-se per falta d'espai. Així mateix, els gibons necessitarien molt més espai del que disposen, i estar més allunyats del públic perquè són molt tímids.

Antoni Jonch i Cuspinera va reconèixer que l'extraordinari creixement del zoo durant els darrers 20 anys va suposar haver d'imposar unes atencions en feina i econòmiques que no es van poder dur a terme.

ANTONI JONCH I ELS "TURBULENTS" 70 EN XIFRES

El centre d'Ikunde va tancar l'any 1969 però per no perdre la feina que fins aleshores havia fet, es va proposar al Consell d'Administració del Servei Municipal de Parcs i Jardins donar-li continuïtat traslladant-lo al Parc Zoològic amb les modificacions necessàries, sota el nom de Centre de Biologia Animal Aplicada i Primatologia. N'Antoni Jonch i Cuspinera n'era el creador. Aquesta proposta es va aprovar en la sessió del Consell de 23 de febrer de 1971, i el 10 de març de 1975 la Comissió Municipal Executiva la va legalitzar.

Ara bé, el projecte tenia alguns inconvenients com ara la manca de local, material didàctic, subvencions econòmiques... Tanmateix va tirar endavant amb els

petits medis disponibles, i es van instaurar visites comentades i cursets, especialment per als escolars. Mentre, es buscaven locals alternatius com el magatzem d'intendència i el Mercat Central del Peix que es preveia traslladar-lo a la Zona Franca.

Antoni Jonch i Cuspinera va reconèixer que l'extraordinari creixement del zoo durant els darrers 20 anys va suposar haver d'imposar unes atencions en feina i econòmiques que no es van poder dur a terme. El desgast intens de tot el recinte va exterioritzar una degradació evident, amb la qual cosa va optar per consolidar les instal·lacions existents i posposar per a temps millors la reestructuració que havia de donar al Parc un caràcter més modern i juvenil.

A continuació es detallen unes dades que serveixen per tenir una idea de l'evolució econòmica del Parc Zoològic, de l'assistència de públic i de nombre d'animals exposats durant la dècada de 1970:

Quant als visitants:

- El 1972, el nombre total de visitants va ser de 2.770.134, dels quals 1.353.186 no van pagar l'entrada.
- El 1981, el nombre total de visitants va ser d'1.327.006, dels quals només 290.282 no van pagar l'entrada. Per tant, el nombre de persones que sí paguen es redueix en gairebé 400.000 respecte a 1972.

Quant als animals:

- El 1974, el nombre d'animals exhibits és de 24.616, dels quals 601 són mamífers.
- El 1983, el nombre d'animals exhibits descendeix a 9.564, dels quals 535 són mamífers.

Quant a la recaptació durant el període 1972-1981:

- 1972: 34.109.970 pessetes (205.005,05€)	- 1977: 82.119.137 pessetes (493.545,95€)
- 1973: 37.314.318 pessetes (224.263,57€)	- 1978: 78.464.267 pessetes (471.579,74€)
- 1974: 47.051.681 pessetes (282.786,30€)	- 1979: 67.032.598 pessetes (402.874,03€)
- 1975: 45.580.452 pessetes (273.944,03€)	- 1980: 91.942.783 pessetes (552.587,26€)
- 1976: 56.300.236 pessetes (338.371,23€)	- 1981: 113.731.152 pessetes (683.537,99€)

ELS ANYS 80 I LA FI DEL SEGLE XX

El 1983 van néixer al Parc Zoològic 173 animals (69 mamífers) i moren 2.536 (72 mamífers). La desproporció radica en la gran mortalitat de peixos i invertebrats (2.298).

Es van comprar 490 animals (20 mamífers) i se'n van vendre 22 (19 mamífers). Un cop més, la gran diferència entre compres i vendes està relacionada amb l'adquisició de 416 peixos i invertebrats, no venent-se'n cap.

Per altra banda, es van rebre en donació 8 mamífers i se'n van donar 7, al zoo en van entrar 6 i en van sortir 14 en intercanvis amb altres establiments zoològics.

El 1984 es va crear un nou habitatge per a primats amb instal·lacions interiors incloses des d'on es poden veure els papions a través de vidres. La col·lecció de primats inclou gorilles, ximpanzés, orangutans i mandrils.

Instal·lació

El 1985 es va crear la Societat Privada Municipal de Parc Zoològic de Barcelona, SA, que el desvinculava del Servei Municipal de Parcs i Jardins, aconseguint així que el grau d'autofinançament de la Societat passés del 44,3% el 1985 al 95,7% el 1990. La Junta General la presidia l'alcalde Pasqual Maragall i Mira.

Els ingressos durant aquest darrer any van ser de 813 milions de pessetes (4.886.228,41€) i les despeses de 867 milions (5.210.774,95€).

Fruit d'aquesta Societat va ser la creació del Parc Infantil, d'una gran ocelleria de vol dedicada a la fauna de Doñana, la construcció de la Galeria de Petits Primats distribuïts en diversos compartiments separats per vidres, de Pavelló de Felins (creat el 1985) i de la Casa dels Titís.

Entrada a la Casa dels Titís

Galeria de Petits Primats

Pavelló de felins

Felí

El 1985
es va crear la
Societat Privada
Municipal de
Parc Zoològic de
Barcelona, SA,
que el
desvinculava del
Servei Municipal
de Parcs i
Jardins

L'any 1988,
el Parc Zoològic
de Barcelona va
ser declarat
membre de ple
dret de la Unió
Internacional per
a la Conservació
de la Naturalesa
i dels Recursos
Naturals.

L'any 1988, el Parc Zoològic de Barcelona va ser declarat membre de ple dret de la Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa i dels Recursos Naturals (UICN), creada amb l'objectiu de preservar les espècies amenaçades d'extinció.

En aquests anys, el zoo de Barcelona participava en programes de reproducció d'animals d'espècies en perill (EEP Europeu) sota les directrius de l'Associació Europea de Zoos i Aquaris (EAZA) com els pandas vermells, els goril·les, hipopòtams nans, guacamais... en col·laboració amb altres zoològics de món. Parcs zoològics com el de Londres, Zurich, Frankfurt, Copenhaguen, Rotterdam, Moscou, Tel-Aviv i Tokio, entre altres, van enviar o cedir animals al zoo de Barcelona amb finalitats reproductores.

El 1988, el zoo de Barcelona va obtenir la presidència i la secretaria de l'Associació Espanyola de Zoos i Aquaris.

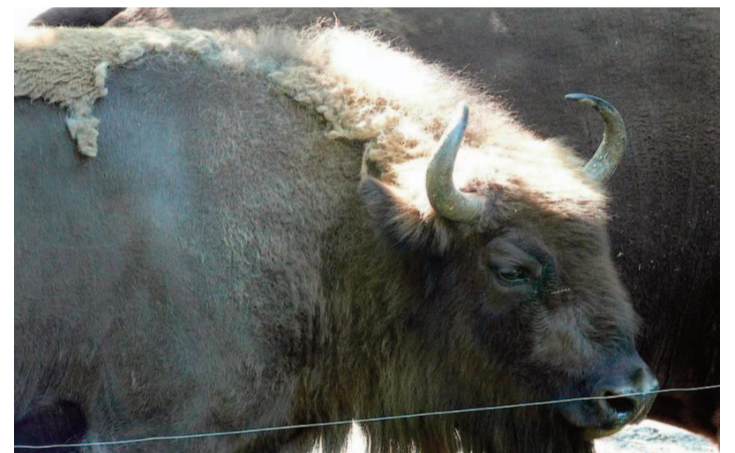
Així mateix, posseeix un banc de semen de diferents espècies d'animals amb col·laboració amb la Fundació Puigvert i l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

Als inicis de 1991, el zoo de Barcelona acollia un total de 7.050 exemplars (8.196 en 1985) de 518 espècies diferents (472 en 1985).

Un mirador de forma circular permet la visió de la fauna africana separada per desnivells per evitar possibles atacs entre els seus membres.

Cervols del Pare David

Bisó Europeu

El 1992, el zoo disposa de 2 exemplars d'elefants africans i 3 asiàtics, a més de 10 exemplars de cervol del Pare David, originaris de Xina, i 12 de bisó europeu, en greu perill d'extinció.

Al voltant de la gerència del zoo s'agrupen diverses tasques específiques dividides en tres àrees de gestió:

La Comercial

que realitza campanyes publicitàries i difusió d'articles propis, edició de publicacions i la gestió del Zoo Club, fundat el 1986, els socis del qual es beneficien de descomptes i reben informació i publicacions periòdiques de les activitats realitzades.

La Tècnica

que agrupa tasques vinculades al manteniment (manutenció, higiene, sanitat...) de la col·lecció d'animals, i les de caràcter educatiu on els escolars poden beneficiar-se de visites comentades, del Taller-visita, taller per a les escoles i conferències destinades als alumnes de cursos de Secundària. També es realitzen tallers de zoologia, cicles de conferències monogràfiques i sortides de camp.

Cuina

L'Administrativa

amb les funcions pròpies d'administració de qualsevol societat privada municipal, tenint com a principals tasques la fluidesa de la gestió administrativa i l'equilibri financer.

Es crea la
Fundació
Barcelona Zoo
i sota les
directrius dels
comitès de
investigació de
la WAZA
(Associació
Mundial de Zoos
i Aquaris) i
l'EAZA, es
desenvolupen
programes
d'investigació i
conservació.

L'ACTUALITAT

Es crea la Fundació Barcelona Zoo i sota les directrius dels comitès de investigació de la WAZA (Associació Mundial de Zoos i Aquaris) i l'EAZA, es desenvolupen programes d'investigació i conservació.

Anualment s'editen les Memòries d'Activitat del Programa de Recerca i Conservació (PRIC), sent l'última la que va de l'any 2009 al 2014

http://www.fundaciobarcelonazoo.cat/fileadmin/user_upload/FundaZoo_memories/InformeActivitatPRIC_Maig2014.pdf

Al 2.013, van visitar el zoo de Barcelona 1.113.724 persones (un 3% més que en 2.012) i es van ingressar 12.502.293,00€. El Departament d'Educació va rebre la visita de 43.620 escolars. Van néixer a les seves instal·lacions individus de 64 espècies diferents, entre ells, un panda vermell i un orangutan de Borneo i es van adquirir 24 noves espècies d'animals.

Al finalitzar l'any el Zoo contava amb 2.214 individus de 329 tàxons diferents, predominant les aus (690 individus).

Del total, corresponen als amfibis les següents proporcions:

- 0% en programes EEP
- 8% en programes ESB
- 92% sense programa

Del total, corresponen als peixos les següents proporcions:

- 100% sense programa

S'ha de ressaltar els percentatges de conservació amb èxit de reintroducció al medi local per a espècies autòctones, que el zoo de Barcelona realitza conjuntament amb entitats locals o la Generalitat. Així, als darrers anys s'han fet reintroduccions de diferents espècies d'animals a Catalunya, entre les quals destaquen: cigonya blanca, bec planer, martinet blanc,

Segons el document 'Inventari de la Col·lecció animal 31.12.2013', realitzat per l'Oficina Tècnica del Zoo de Barcelona, la proporció de tàxons (espècies i subespècies) inclosos en programes de cria de l'EAZA per espècies en perill d'extinció¹ són els següents:

- Totals tàxons:
- 14% en programes EEP
 - 14% en programes ESB
 - 72% sense programa

Del total, correspon als mamífers les següents proporcions:

- 36% en programes EEP
- 18% en programes ESB
- 46% sense programa

Del total, corresponen a les aus les següents proporcions:

- 11% en programes EEP
- 15% en programes ESB
- 74% sense programa

Del total, corresponen als rèptils les següents proporcions:

- 5% en programes EEP
- 13% en programes ESB
- 82% sense programa

¹ L'EAZA estableix dos nivells de programes de cria: el Programa Europeu per les Espècies Amenaçades EEP (European Endangered Species Programme) i el Llibre de registre Europeu ESB (European Studbook) per espècies amb un nivell d'amenaça menor. Els programes de conservació EEP impliquen un maneig intensiu de la població d'una determinada espècie, per trobar-se amenaçada a la natura, a través de la seva cria en captivitat a la xarxa de zoos que conformen l'EAZA. Els programes ESB recopilen informació sobre naixements, morts, transferències i moviments dels zoos i aquaris de l'EAZA. Mitjançant aquesta informació es determina si hi ha una població captiva adequada o si és necessari iniciar una gestió més intensiva, passant a demanar una gestió a nivell de EEP.

esplugabous, martinet de nit, xot, tortuga de rierol, tortuga mediterrània, tritó de Montseny, Ferreret.

Altres espècies en programa de cria per a la seva reintroducció al medi local són: fartet, gripau d'esperons, barb cua-roig, nàiades, cranc de riu autòcton.

El zoo de Barcelona col·labora també en nombrosos programes de investigació i conservació a d'altres països, en projectes de conservació in-situ amb espècies d'animals autòctons al lloc d'origen.

Segons la memòria d'activitats PRIC 2009/2014, l'única espècie exòtica criada en captivitat al zoo de Barcelona de la que s'ha aconseguit una reintroducció amb èxit al seu hàbitat local, ha sigut la gasela dorcas, al Senegal.

I A PARTIR D'ARA, QUINA SERÀ LA HISTÒRIA?

Hem vist com el zoo de Barcelona ha anat realitzant successives obres d'ampliació del seu recinte al llarg de la seva història. Actualment, el Pla Estratègic del Zoo per al període 2.012-2.020 suposarà una important transformació dels espais i la introducció d'algunes millores per a dofins, elefants, girafes i orangutans (entre d'altres animals), que veuran ampliades les seves instal·lacions disposant, les tres últimes espècies mencionades, de dormitoris on podran veure's des de l'exterior.

L'ampliació estrella d'aquest Pla Estratègic és la recreació d'un bioma de la sabana, que inclourà girafes, lleons i elefants.

Però, i tal i com hem vist abans, el 72% de tàxons (espècies i subespècies d'animals) que viuen al zoo de Barcelona no tenen cap tipus de programa de conservació dins de les directrius marcades per l'EAZA: el 46% dels mamífers, 74% d'aus, 82% de rèptils, 92% d'amfibis, 100% dels peixos.

Ampliar els espais en metres quadrats quan els requeriments de la majoria de les espècies es troben en escales de kilòmetres quadrats, introduir dispositius mecànics que mai podran, ni de lluny, assemblar-se ni imitar els hàbitats dels animals i on mai els animals podran desenvolupar el seu comportament natural ni satisfer els seus interessos propis, on la majoria dels animals mai participaran en programes de reintroducció als seus hàbitats d'origen bé perquè són espècies que no es troben en perill d'extinció o bé perquè els hàbitats d'origen estan desapareixent

o hi ha una alta pressió humana, no és la solució si la fi última dels zoològics és veritablement la conservació dels animals en els seus espais naturals.

La cria en captivitat d'espècies exòtiques als zòos (o cria ex-situ) practicada al segle XX i principis del XXI, perpetua la lògica del segle XIX on l'important era tenir una gran i vistosa, segons el llenguatge emprat pels zoològics, 'Col·lecció d'Animals'.

No obstant, aquest mètode es demostra que no és un sistema eficaç a l'hora de reintroduir espècies al seu hàbitat d'origen. Si que es demostra eficaç la cria in-situ d'espècies autòctones per a la seva reintroducció a l'hàbitat local i la col·laboració entre institucions, però sempre recolzant projectes de conservació i reintroducció amb animals en el seu medi local, tal i com ha demostrat el propi zoo de Barcelona amb diversos projectes del programa PRIC.

Fins aquí la història i des d'aquí, des d'avui, el futur. Quin serà?

Amb els coneixements actuals ja podem ser jutjats pel que estem fent als animals.

Potser perpetuem aquestes estructures perquè som inconscients o, potser, perquè sent conscients decidim mantenir el statu quo.

El futur serà necessàriament una continuació de la història, però no tenim per què mantenir el mateix rumb. De totes i tots depèn el nou rumb, el nou horitzó.

El futur serà necessàriament una continuació de la història, però no tenim per què mantenir el mateix rumb. De totes i tots depèn el nou rumb, el nou horitzó.

BIBLIOGRAFIA

Museu Martorell (Museu de Ciències Naturals de Barcelona).
Separates sobre el Zoo de Barcelona del Llegat de Julio Gómez-Alba.

“EL PARC ZOO LÒGIC DE BARCELONA”
Cent anys d'història. Emili Pons i Carreras. Julio 1992.
Edicions 62, s.a. Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

“LES BESTIES DEL PARC. UNA VISITA A LA COL·LECCIO ZOOLOGICA DE BARCELONA”.
Autor : Bernat Montsià. Col·lecció Popular Barcino. Editorial Barcino. Barcelona 1.931.
Biblioteca Francesca Bonnemaisson, Barcelona.

“JARDÍN ZOO LÒGIC DE BARCELONA. GUÍA Y PERSPECTIVAS”.
Direcció i text : Juan Vidal Salvó. 1.958.
Biblioteca Francesca Bonnemaisson, Barcelona.

Revistes del ZOO Barcelona.
Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.

Revista "Ciencia" Mayo 1.983. El Parc Zoològic, història i Perspectives.
Jonch i Cuspinera, A.
Biblioteca Museu Martorell, Barcelona.

“El Zoo de Barcelona : Educació i esplai”.
Antoni Jonch i Cuspineda. Col·lecció Tot Catalunya (Diafora), Abril 1.982.
Biblioteca Museu Martorell, Barcelona.

Parc Zoològic (Junta de Ciències Naturals de Barcelona)
Report anual 1.918. Editat pel Servei Municipal del Parc Zoològic de Barcelona.
Biblioteca Museu Martorell, Barcelona.

“Pequeña historia del zoo”.
Autora : Rosa Carvajal. Barcelona 1.897.
Biblioteca Museu Martorell, Barcelona.

“Els jardins de Martí-Codolar - La granja Vella”.
Autors : Ramón Alberdi i Rafael Casanovas.
Biblioteca Museu Martorell, Barcelona.

www.zoobarcelona.cat

www.fundaciobarcelonazoo.cat